

Artikel 16 Vorderingsrecht

Afzender is claimgerechtigd

De hoofdregel is dat de afzender het recht heeft “aflevering van zaken overeenkomstig de op de vervoerder rustende verplichtingen te vorderen.” Die verplichtingen van de vervoerder bestaan er uit de goederen in dezelfde staat ter bestemming af te leveren als waarin hij deze heeft ontvangen (art. 9 lid 2 ‘Goed erin, goed eruit!’) en de goederen binnen een redelijke (of overeengekomen) termijn ter bestemming af te leveren (art. 9 lid 3 ‘Zonder vertraging vervoeren’). Doet de vervoerder dit niet en aannemende dat hij aansprakelijk is, heeft de afzender geen ander recht om betaling te vorderen van een zeker bedrag (zie voor de berekening van dat bedrag bij art. 13 lid 1 ‘Schadeberekening’ en voor vertragingssschade bij art. 1 lid 7 ‘Vertragingssschade’ jo. art. 13 lid 3 ‘Eenmaal de vracht’).

Anders gezegd, als er schade aan of verlies van de vervoerde goederen is, heeft de afzender het recht in plaats van die goederen ‘een vervangende zak met geld’ te vorderen waarmee hij diezelfde goederen op de bestemmingsplaats zou kunnen kopen. Nu onder vertragingssschade ook vermogensschade valt wordt die schade op een andere manier berekend namelijk volgens de regels van art. 6:96 BW; zie nader bij art. 1 lid 7 ‘Vertragingssschade’.

Uit het systeem van Boek 8 BW blijkt dat de afzender dit claimrecht (het recht op aflevering of in geval van schade de vervangende zak met geld) heeft, los van de vraag of hij daadwerkelijk schade in zijn vermogen heeft geleden.¹ Bijvoorbeeld: de afzender is geen eigenaar meer van de tijdens het vervoer verloren gegane goederen. Toch blijft deze afzender het recht op aflevering behouden en dus blijft hij claimgerechtigd.

Geadresseerde is claimgerechtigd

In art. 8:1126 BW en in het oude art. 1 lid 2 AVC 1983 staat dat de geadresseerde ook ‘het recht aflevering van zaken overeenkomstig de op de vervoerder rustende verplichtingen te vorderen’ (lees: het claimrecht heeft), *indien aan de afzender een vrachtbrief is afgegeven die een geadresseerde vermeldt*.

In art. 16 AVC 2002 is dat vereiste van ‘de vrachtbrief, die een geadresseerde vermeldt’ vervallen. Aan de geadresseerde komt dat claimrecht op dezelfde wijze toe als aan de afzender waarbij het niet meer van belang is of er een vrachtbrief is afgegeven.²

1 Rechtbank Rotterdam 16 juli 2008, ECLI:NL:RBR0T:2008:BD9896, S&S 2010, 102; Hof ‘s-Gravenhage 1 juli 2003, ECLI:NL:GHSGR:2003:AV6028, S&S 2006, 18; Hof ‘s-Hertogenbosch 11 november 1999, ECLI:NL:GHSHE:1999:AJ3156, S&S 2000, 114.

2 Zie met zoveel woorden Rechtbank Rotterdam 13 april 2013 ECLI:NL:RBR0T:2013:10894, S&S 2014, 43.

Artikel 16

De juridische grondslag dat de geadresseerde ook het claimrecht verkrijgt, is gelegen in het feit dat een vervoerovereenkomst een beding ten gunste van een derde (de geadresseerde) omvat. De afzender bedingt namelijk dat de vervoerder bij de met name genoemde geadresseerde zal afleveren.¹ De geadresseerde verkrijgt daarmee het recht om van de vervoerder de aflevering van de goederen, overeenkomstig de op de vervoerder rustende verplichtingen, te vorderen. Zodra de geadresseerde dat derdenbeding aanvaardt geldt hij als partij bij de vervoerovereenkomst.²

Op welk moment wordt de geadresseerde geacht dat derdenbeding te aanvaarden of, beter gezegd, toe te treden tot de vervoerovereenkomst? Normaal gesproken is dat het moment waarop hij aan de vervoerder kenbaar maakt dat hij de goederen wil ontvangen. Vrijwel altijd zal dat zijn op het moment dat de vervoerder de goederen bij die geadresseerde aflevert. Zijn de goederen echter tijdens de rit verloren gegaan (gestolen), dan treedt die geadresseerde pas toe tot de vervoerovereenkomst op het moment dat hij te kennen geeft het claimrecht te willen uitoefenen.

Het zal duidelijk zijn dat de geadresseerde door die toetreding tot de vervoerovereenkomst niet alleen het recht op aflevering van de goederen verkrijgt maar eveneens verkrijgt hij bij schade aan of verlies van de goederen dan wel vertraging in de aflevering het claimrecht. En net zoals bij de afzender hoeft de geadresseerde niet aan te tonen dat hij schade in eigen vermogen heeft geleden. De geadresseerde vordert immers uit hoofde van de vervoerovereenkomst de door de vervoerder toegezegde prestatie, te weten 'gezonde' aflevering of de vervangende zak met geld dan wel tijdige aflevering of de daarvoor in de plaats tredende waarde van de goederen op het oorspronkelijk overeengekomen tijdstip van aflevering.

Tussen twee haakjes, vermogensschade zoals bedrijfsstilstand wegens vertraagde aflevering, moet wel daadwerkelijk door de geadresseerde geleden zijn om voor vergoeding in aanmerking te komen want die vorm van schadevergoeding valt onder het 'droge' recht, namelijk art. 6:96 BW, en niet onder art. 8:1103 lid 1 BW. Waarschijnlijk blijft dit allemaal theorie want die vertragingsschade is beperkt tot eenmaal of hoogstens tweemaal de vracht (art. 13 lid 3 'Eenmaal de vracht').

1 Art. 6:253 BW.

2 Art. 6:254 BW. Zie ook PG 8 bij art. 8:441 BW. K.F. Haak 'De juridische positie van de geadresseerde bij de vervoerovereenkomst' *W&W* juli 2007, nr. 54, p. 4.

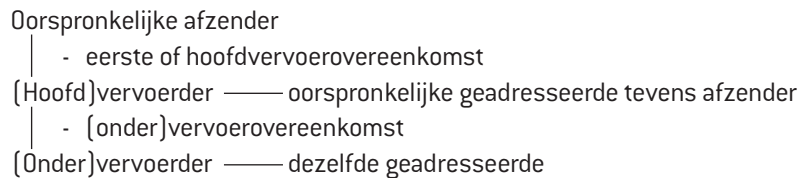
Afzender en geadresseerde beiden claim-gerechtigd

Dit alles komt er op neer dat zowel de afzender als de geadresseerde beiden claimgerechtigd zijn zonder dat zij de schade in hun eigen vermogen geleden hoeven te hebben. Bijvoorbeeld, de afzender is verkoper die de goederen aan een derde heeft verkocht; die koper is inmiddels eigenaar geworden. De geadresseerde onder de vervoerovereenkomst is echter het distributiecentrum dat de goederen in bewaring neemt. Strikt genomen zijn die verkoper (= afzender) en dat distributiecentrum (= geadresseerde) bij ladingschade vorderingsgerechtigd hoewel zij beiden geen belang meer hebben bij die goederen. Toch mogen en moeten zij, althans één van hen, de ladingschade bij de vervoerder claimen. Zij moeten er ook voor zorgen dat de vordering niet verjaart (art. 28 lid 1 'Verjaringstermijn één jaar'). Maar als de vervoerder aansprakelijk is voor die ladingschade, staat het de vervoerder vrij, wanneer zowel de afzender als de geadresseerde tegelijkertijd claimen, aan één van hen bevrijdend te betalen. Vanzelfsprekend hoeft de vervoerder de schadevergoeding maar één keer te betalen.¹

Heeft de geadresseerde ook een claim-recht tegen de ondervervoerder?

Een juridisch zeer lastig te beantwoorden vraag is of de geadresseerde in geval van ladingschade ook een recht heeft die schade te vorderen van de ondervervoerder.

Een schema maakt dit duidelijk.

Vaststaat dat de geadresseerde een claimrecht heeft tegen de eerste, oorspronkelijke vervoerder (zie de voorgaande paragraaf).

Maar die vervoerder sluit in zijn hoedanigheid van afzender weer een vervoerovereenkomst (vervoer van dezelfde goederen maar waarschijnlijk voor een iets lagere vracht) met een andere vervoerder die wij dan ondervervoerder noemen. Die tweede vervoerovereenkomst kent dezelfde geadresseerde als de eerste hoofdvervoerovereenkomst. Kan de geadresseerde de ladingschade nu zowel claimen van de (eerste of papieren) vervoerder als van de ondervervoerder?

Boek 8 BW zwijgt over deze kwestie. Ondervervoer komen we alleen tegen bij art. 8:1720 BW over verjaring dat aan de eerste vervoerder drie maanden extra

¹ K.F. Haak 2013 (T&C BW), art. 8:1126, aant. 2.

Artikel 16

geeft om regres te nemen op zijn ondervoerder; zie ook art. 28 lid 2 'Wettelijke extra regrestermijn'. Strikt theoretisch zou je kunnen zeggen dat die geadresseerde ook een claimrecht heeft tegen de ondervoerder die voor hem immers gewoon vervoerder is die op grond van een andere vervoerovereenkomst met een andere afzender (namelijk de eerste vervoerder) dan de oorspronkelijke afzender dezelfde goederen bij hem in onbeschadigde staat moet afleveren.

Met Van Bockel¹ en Haak² ben ik het eens dat die geadresseerde geen zelfstandig vorderingsrecht tegen de ondervoerder verkrijgt. We moeten uitgaan van de hoofdvervoerovereenkomst. Onder die overeenkomst bedingt de oorspronkelijke afzender dat de vervoerder de goederen aflevert bij de geadresseerde. Door aanvaarding van dat derdenbeding wordt de geadresseerde partij bij die hoofdvervoerovereenkomst. Vervolgens schakelt die hoofdvervoerder een andere vervoerder in om de oorspronkelijke vervoerovereenkomst uit te voeren. Hij sluit daartoe op zich een (onder) vervoerovereenkomst met de ondervoerder maar het is daarbij niet de bedoeling dat de geadresseerde ook toetreedt tot ofwel partij wordt bij die ondervoerovereenkomst. In die ondervoerovereenkomst fungeert die geadresseerde slechts als ontvangstadres. De geadresseerde kan aan die ondervoerovereenkomst geen rechten ontlenuen. Hij treedt slechts toe tot de hoofdvervoerovereenkomst en hij kan slechts onder die overeenkomst op grond van wanprestatie een eventuele ladingschade claimen.

In Duitsland is de positie van de geadresseerde, bij de ondervoerovereenkomst, in tegenstelling tot de Nederlandse wet, wel in de wet geregeld. Art. 437 lid 1 HGB legt met zoveel woorden vast dat deze ondervoerder (ausführender Frachtführer) op dezelfde wijze aansprakelijk is voor ladingsschade of vertragingsschade als de oorspronkelijke contractuele hoofdvervoerder. Maar afspraken tussen de oorspronkelijke afzender of geadresseerde met de hoofdvervoerder waarbij diens aansprakelijkheid wordt uitgebreid of verhoogd werken alleen jegens die ondervoerder als hij daarmee schriftelijk heeft ingestemd.³

Volgens Belgische opvattingen krijgt de geadresseerde wel een contractueel vorderingsrecht jegens de ondervoerder mits komt vast te staan dat de ondervoerder is toegetreden tot de hoofdvervoerovereenkomst.⁴

1 B. van Bockel 'De positie van de geadresseerde in het wegvervoer', *TVR* 2002, p. 79-87.

2 K.F. Haak 'De juridische positie van de geadresseerde bij de vervoerovereenkomst' *W&W juli 2007, nr. 54 sub 5*.

3 Zie uitgebreid over deze problematiek Chr. Luther, 'Die Haftung in der Frachtführerkette', *TranspR.* 3-2013, p. 93-99.

4 P. Rubens en K. De Rijck, 'Twee bijzondere rechtstreekse vorderingsrechten in het wegvervoer', *TVR* 2013-1, p. 1-9, m.n. sub 3.3.

Vordering op grond van onrechtmatige daad

Het bovenstaande voorbeeld laat zien dat de koper eigenaar van de vervoerde goederen is geworden en dat hij dus bij ladingschade daadwerkelijk schade lijdt. Maar uit dat voorbeeld blijkt ook dat hij geen afzender noch geadresseerde bij de vervoerovereenkomst was en derhalve is hij op geen enkele wijze partij bij de vervoerovereenkomst geworden. Die derde-eigenaar kan alleen maar vergoeding van de schade vorderen op grond van onrechtmatige daad.¹ De vervoerder heeft jegens de eigenaar een onrechtmatige daad gepleegd door diens goederen (tijdens het vervoer) te beschadigen of door de goederen kwijt te raken (totaal verlies, bijvoorbeeld als gevolg van diefstal). Om schadevergoeding op grond van onrechtmatige daad te verkrijgen moet de eigenaar bewijzen dat hij daadwerkelijk schade in zijn eigen vermogen heeft geleden en dat de vervoerder schuld heeft. Dat bewijzen van schuld bij de vervoerder zal meestal wel lukken. Tijdens de rit is de lading gestolen; de vervoerder heeft niet voldoende maatregelen genomen om die diefstal te verhinderen en dan is er sprake van schuld van de vervoerder. Claimt men daarentegen op grond van wanprestatie (toerekenbare tekortkoming) onder de vervoerovereenkomst dan hoeft de claimgerechtigde geen schuld van de vervoerder te bewijzen maar moet de vervoerder vervoerdersovermacht aantonen wil hij aan aansprakelijkheid ontkomen (zie hierover nader bij art. 10 lid 1 'Overmacht'). Het kan in de praktijk wel moeilijker zijn om te vorderen op grond van onrechtmatige daad dan op grond van wanprestatie, onmogelijk is het niet.

Zie voor een interessant voorbeeld over het verschil tussen aansprakelijkheid op grond van onrechtmatige daad en op grond van wanprestatie het arrest van het Hof 's-Hertogenbosch.² Een vrachtwagen die op de vluchtstrook met pech staat wordt door een andere vrachtwagen aangereden; de wagen en lading vliegen in brand. Het hof oordeelt dat de vervoerder zich jegens de ladingbelanghebbende niet op vervoerdersovermacht kan beroepen (de vrachtwagen had niet op de vluchtstrook hoeven te stoppen maar eerder, toen de chauffeur een geluid hoorde, van de autoroute in Frankrijk kunnen afslaan. De eigenaar van de andere vrachtwagen die zijn ladingschade moest vergoeden, neemt voor die schade regres op grond van onrechtmatige daad op de op de vluchtstrook staande vrachtwagen. Het hof oordeelt nu dat de chauffeur van de stilstaande vrachtwagen geen onrechtmatige daad heeft gepleegd nu de chauffeur de wagen voor een kort moment op de vluchtstrook had stilgezet om te controleren wat er mis was; later bleek dat de aandrijfjas van de wagen gebroken was.

1 Art. 6:162 BW.

2 Hof 's-Hertogenbosch 12 mei 2009, ECLI:NL:GHSHE:2009:BK7367, S&S 2011, 11.

Artikel 16

Dus jegens de ladingbelanghebbende is de vervoerder wel aansprakelijk op grond van wanprestatie, maar jegens de eigenaar van de andere vrachtwagen is hij niet aansprakelijk voor diens schade nu deze vervoerder geen onrechtmatige daad heeft gepleegd jegens die eigenaar.

Maar daarmee is de juridisch heikele kwestie nog niet opgelost of naast de afzender en de geadresseerde op grond van wanprestatie onder de vervoerovereenkomst ook de derde-eigenaar van de goederen zelfstandig de ladingschade mag claimen en wel op grond van onrechtmatige daad van de vervoerder; de eigenaar moet dan wel schuld van de vervoerder bewijzen. Let op, hier vordert de eigenaar de schade aan de vervoerde lading terwijl in het boven weergegeven arrest van het Hof 's-Hertogenbosch een derde schadevergoeding vordert van andere lading die niet door de vervoerder werd vervoerd. Maar het criterium of er al dan niet schuld is die leidt tot een onrechtmatige daad, zal hetzelfde zijn.

Uitgangspunt van het systeem van Boek 8 BW is dat een vervoerder niet van doen heeft met de verhoudingen waarin anderen dan de afzender en de geadresseerde tot de goederen staan (zie hierover nader bij art. 23 'Het recht om afgifte te weigeren'). Strikt genomen hoeft een vervoerder de goederen niet af te geven of beter gezegd af te leveren aan een derde-eigenaar. Daaruit zou men ook kunnen concluderen dat die derde-eigenaar in geval van ladingschade ook geen vorderingsrecht verkrijgt. Maar over dat vorderingsrecht op grond van onrechtmatige daad zwijgt Boek 8 BW. Het recht om afgifte te weigeren strekt zich uit tot fysieke afgifte van de goederen aan de derde-eigenaar. Het strekt zich niet uit tot de 'vervangende zak met geld'. Trouwens, dat recht om afgifte te weigeren aan een derde-eigenaar is niet absoluut want art. 8:1131 lid 1 BW vermeldt ook dat de vervoerder de goederen wel aan de derde-eigenaar kan afleveren als daarop beslag is gelegd en uit de vervolging van dit beslag een verplichting tot afgifte aan de beslaglegger (dat zal dan de derde-eigenaar moeten zijn) voortvloeit.

Met andere woorden, de rechter kan in een procedure de goederen alsnog aan die derde-eigenaar en niet aan de afzender of aan de geadresseerde toewijzen. Mijns inziens kan dezelfde redenering gevolgd worden bij het toewijzen van de vervangende zak met geld.

Zoals al gezegd, de afzender en/of de geadresseerde kan/kunnen de ladingschade claimen ook al hebben zij geen schade in eigen vermogen geleden en daarnaast kan ook die derde-eigenaar die wel daadwerkelijk de schade heeft geleden, de ladingschade vorderen op grond van onrechtmatige daad.

Het staat de rechter vervolgens vrij die vordering toe te wijzen aan hetzij de afzender en/of de geadresseerde hetzij aan de derde-eigenaar.

Wanneer de rechter de vordering toewijst aan de afzender en de geadresseerde (omdat zij beiden claimden) kan de vervoerder aan één van hen bevrijdend betalen. Als dat bijvoorbeeld de geadresseerde is, dan moet die geadresseerde op grond van zijn rechtsverhouding met de derde-eigenaar het schadebedrag doorbetalen aan die derde-eigenaar maar daar staat de vervoerder verder buiten.

De derde-eigenaar kan hiertegen geen bezwaar maken. Immers, zodra de vervoerder de vervangende zak met geld aan de geadresseerde heeft gegeven, heeft hij alsnog voldaan aan zijn verplichtingen onder de vervoerovereenkomst en is er geen ruimte meer voor een onrechtmatige daad jegens de derde-eigenaar.

Veel verstandiger is het als de rechter de ladingclaim direct toewijst aan de derde-eigenaar nadat hij zich er natuurlijk wel van heeft vergewist dat die derde-eigenaar de schade daadwerkelijk in zijn eigen vermogen heeft geleden en dat de afzender en/of geadresseerde geen schade hebben geleden. Ik denk dat de rechter in dat geval moet toetsen aan het criterium van art. 3:303 BW: "Zonder voldoende belang komt niemand een rechtsvordering toe."

Let op, als de derde-eigenaar niet claimt maar alleen de afzender en/of geadresseerde, mag de vordering tot vergoeding van de ladingschade niet afketsen op datzelfde art. 3:303 BW. Het mag dan wel zo zijn dat die afzender en geadresseerde geen schade in eigen vermogen hebben geleden, zij hebben er wel degelijk belang bij de ladingvordering op grond van wanprestatie onder de vervoerovereenkomst in te stellen (zij hoeven geen schuld bij de vervoerder te bewijzen), en vervolgens de toegewezen 'zak met geld' door te sluisen op grond van een andere rechtsverhouding naar de partij die daadwerkelijk de schade heeft geleden.

Opvallend genoeg is het bovenstaande over het claimrecht dat niet alleen toekomt aan de afzender en/of geadresseerde maar ook aan de derde-eigenaar slechts theorie. In de praktijk hebben zich hierover nog geen disputen voorgedaan. Trouwens in het nationale wegvervoer is het meestal de afzender die de schade claimt. De koper/geadresseerde betaalt gewoon niet voor de beschadigde goederen of hij eist van de verkoper onmiddellijke toezending van onbeschadigde goederen.

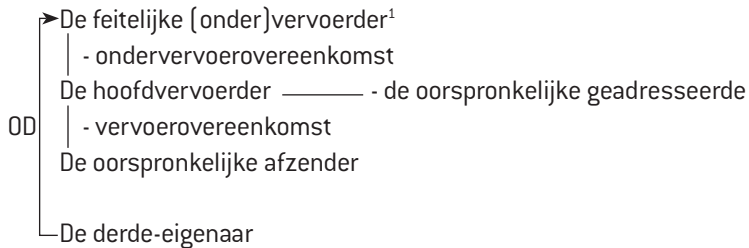
Artikel 16

De paardensprong

De situatie die hier beschreven wordt (de derde-eigenaar springt over de contractuele verhouding tussen de afzender/geadresseerde en de vervoerder heen en spreekt de vervoerder aan op grond van onrechtmatige daad), noemen we ook wel de paardensprong. In de wet (art. 8:364 lid 1 BW) staat dat de aldus aangesproken vervoerder jegens die derde-eigenaar niet verder aansprakelijk is dan hij zou zijn uit hoofde van de vervoerovereenkomst die hij met zijn afzender heeft gesloten. Zie nader bij art. 26 lid 2 'Wettelijke paardensprong'.

Vordering op grond van onrechtmatige daad tegen de ondervoerder

Een meer ingewikkelde vorm van de paardensprong is de situatie dat de derde-eigenaar de feitelijke ondervoerder aanspreekt op grond van onrechtmatige daad. Uitgangspunt is dat de contractuele vervoerder een ondervoerovereenkomst sluit met de feitelijke vervoerder (de vervoerder die met zijn vrachtwagen rijdt). De derde-eigenaar van beschadigde goederen spreekt deze feitelijke (onder)vervoerder ter zake van ladingschade aan op grond van onrechtmatige daad. Het plaatje van de keten van exploitatie-overeenkomsten ziet er als volgt uit:

Art. 8:364 lid 2 BW bepaalt dat deze aldus op grond van onrechtmatige daad door de derde-eigenaar aangesproken ondervoerder jegens die derde-eigenaar niet verder aansprakelijk is dan hij zou zijn uit de overeenkomst die de laatste overeenkomst is in de keten van exploitatie-overeenkomsten (art. 8:364 lid 2 BW). Welnu, die laatste overeenkomst in de keten is de vervoerovereenkomst die de oorspronkelijke afzender met de hoofdvervoerder heeft gesloten.

De aldus op grond van onrechtmatige daad aangesproken feitelijke (onder)vervoerder is dan niet verder aansprakelijk jegens die derde-eigenaar dan de hoofdvervoerder zou zijn jegens de oorspronkelijke afzender dan wel de oorspronkelijke geadresseerde. Als op die vervoerovereenkomst de limiet van

1 De keten van exploitatie-overeenkomsten begint met de vervoerovereenkomst aangegaan door een vervoerder die de beschikking heeft over het voertuig (art. 8:1081 jo. 8:361 lid 2 (b) BW).

Artikel 16

€ 3,40 per kilo van toepassing is, kan de ondervoerder zich ook jegens de derde-eigenaar op die limiet beroepen. Is er op die hoofdovereenkomst een hogere limiet (bijvoorbeeld de CMR-limiet van 8,33 SDR (ca. € 10,-) per kilo) van toepassing, dan kan die ondervoerder zich ook alleen maar op die hogere limiet beroepen.

Voor zover de oorspronkelijke afzender ook eigenaar van de goederen is gebleven, kan deze oorspronkelijke afzender de feitelijke ondervoerder eveneens aanspreken op grond van onrechtmatige daad. Deze op grond van onrechtmatige daad aangesproken ondervoerder is jegens die oorspronkelijke afzender niet verder aansprakelijk dan de hoofdervoerder jegens die afzender zou zijn (art. 8:363 BW). Wij noemen dit ook wel: de aanvaller krijgt een koekje van eigen deeg.

